

Турська В. І.

магістр Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник:

Вівчар О. І.

д.е.н., професор, професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

ІДЕНТИФІКАЦІЯ КЛЮЧОВИХ ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ ТІНІЗАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану визначальну роль у формуванні структури зайнятості та її параметрів відіграє ринок праці, який є невід'ємною частиною системи ринкового господарства. Ринок праці це є комплекс інституцій, установ та соціальних організацій за допомогою яких роботодавці здійснюють найм працівників для реалізації власних проєктів, тоді як особи, що потребують роботи, підбирають відповідно до професії, рівня кваліфікації, уподобань тощо. Сукупність відносин між власниками (продавцями) робочої сили та її покупцями, а також відповідна інфраструктура, визначають характеристику ринку робочої сили.

Варто підкреслити, що головними чинниками, які зумовлюють тінізацію ринку праці у сучасному інформаційному просторі, є такі:

1. Високий рівень податкового навантаження. Надмірні податки на доходи громадян, зокрема частина відрахувань, що спрямовується до соціальних фондів, спричиняють перехід значної частини економіки у «тіньовий» сегмент.

2. Неналежна якість державних послуг, зокрема у сфері громадянського життєзабезпечення, що надається закладами освіти, медичними

установами та комунальними службами. Дані досліджень у контексті публічних послуг свідчать, що рівень обслуговування населення державними інституціями не демонструє позитивної динаміки. Зокрема, 13–14% опитаних оцінюють діяльність медичних установ позитивно, 6–9 % – органи правопорядку, а 14–21% – комунальні служби.

3. Надмірно ускладнена система оподаткування та нестабільність податкового законодавства. В Україні функціонує значна кількість несистематизованих і суперечливих нормативних актів, листів та роз'яснень Державної податкової адміністрації, що формуються в межах її компетенції. Водночас існує проблема, коли в окремих випадках такі роз'яснення або неточно інтерпретують норми закону, або фактично «доповнюють» їх положення з метою збільшення обсягів податкових надходжень.

4. Поширений рівень корупції та низький рівень професійної компетентності державних службовців. Дослідження показують, що за умов активізації адміністративної корупції державні службовці прагнуть збільшити кількість перевірок і підвищувати розміри податків та штрафних санкцій. При цьому система податків і штрафів не забезпечує достатньої результативності як інструмент державної політики.

5. Низький рівень довіри до державних інституцій. Наявність довіри до уряду та відчуття «соціальної солідарності» спонукає громадян сплачувати податки навіть у ситуаціях, коли раціональна поведінка могла б полягати в ухиленні від їх сплати. В Україні рівень такої довіри є надзвичайно низьким. За подібних обставин будь-які заяви уряду щодо надання потенційних вигод в обмін на сплачені громадянами податки нерідко наштовхуються на системний спротив з боку населення [4].

За результатами здійснених досліджень визначено, що основними наслідками тінізації ринку праці є: недостатньо високий рівень соціального захисту громадян; незадовільна якість державних послуг у сферах освіти,

охорони здоров'я та культури; слабкий розвиток соціальної інфраструктури; посилення корупційних практик і хабарництва; ускладнення реалізації державної економічної політики [1; 2].

Тіньова зайнятість в умовах трансформаційної економіки розглядається як очевидний факт, а її нелегальний характер пояснюється слабкістю соціально-економічних інститутів. Розширенню тіньової зайнятості сприяють скорочення виробництва у ключових видах економічної діяльності, низька частка заробітної плати у структурі випуску, збереження високого рівня бідності серед працюючого населення, значний рівень оподаткування легального бізнесу, зокрема внесків до державних соціальних фондів, низький рівень виконання встановлених законів і, як наслідок, втрата довіри до правоохоронної та судової систем держави [3; 5].

Отже, доцільно зазначити, що з одного боку тіньова зайнятість надає можливість підтримувати трудовий потенціал, частково сприяє вирішенню проблеми доходів та навіть забезпечує елементарне виживання окремої частини населення. З іншого боку, вона відволікає значні ресурси й зусилля на приховування як самої такої діяльності, так і її результатів, а найважливіше – призводить до втрати обов'язкових податкових надходжень від тіньової оплати праці, які є вкрай необхідними для виконання державою її функцій у сучасному інформаційному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівчар О. І., Колесніков А. П. Соціальна безпека: навчальний посібник. Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б. 2015. 146 с.

2. Вівчар О. І. Теоретичні аспекти безпекознавства в умовах підприємств (фундаментальні загрози в сучасному соціогуманітарному просторі). Соціально-економічні проблеми і держава. Тернопіль, 2017. Вип.

(1) 16. С. 24-31. URL:

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17voissp.pdf>

3. Юрчик І. Б. Аналіз сучасного стану ринку праці в Україні. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2024. № 1. С. 178-182. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vzhdtu_econ_2015_1_27.pdf

4. Martynovych N., Boichenko E., Myskova N., Popovych O., Kasianenko O. Formation of Educational Level of the Population of Ukraine in the Conditions of Formation of Information Society. International Journal of Engineering and Advanced Technology (IJEAT). Volume 9. Issue1. 2019. Pp. 6406-6411.

5. Tyukhtenko N., Mykhailyshyn L., Korovchuk Y. NETWORK MODELING OF ASSESSING THE IMPACT OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF LOGISTICS OPERATORS. Economics, Ecology, Socium. Vol. 8. No.4 2024. 89–98.